

Parike

In het land van de brand

30 april 2011

Parike!, je zou het eens moeten roepen op een winderige dag op de wekelijkse markt in Lokeren. Vrij zeker dat iemand dan onaangenaam verrast en wat paniekerig naar het hoofd tast. Dat komt doordat „*parike*“ in het Lokerse dialect „*pruik*“ betekent. Het is ook geen gezicht wanneer een speels windje beslist heeft om het haarstukje van de nietsvermoedende drager bij tussenpozen wat op te lichten en weer neer te laten vallen. Als het deksel van een ouderwetse koffiepot. Het vermag nog steeds bij velen die spieren te kietelen die bij het lachen actief worden. Onderweg naar Parike (het dorp!) passeerde ik overigens aan een etablissement waar „Haarsnit en haarprothesen“ middels een groot bord aan de straatkant werden geadverteerd. „Haarprothesen...“ weer een nieuwe. Je kan daar dus blijkbaar je struikgewas zowel kwijt als rijk. Nu ik er over denk: ik weet niet zeker of dat wel in Parike was... Het kan ook in Goferdinge geweest zijn. Of Zarlardinge. Tja, ze kennen er iets van, van rare plaatsnamen daar in de streek. Nog even buiten beschouwing gelaten wat je moet met straatnamen als: Mouterij, Fayte, Plaatsbeek, Terkleppe, Brouwierstraat, Matrouwstraat... Ja, ja, er is nogal wat te beleven in Parike en omstreken. Maar vooral is het daar natuurlijk te doen om de bijna verzonken rust, de heuvels, de mooie vergezichten

Schaduwrijke bossen

en het groen. Ik kreeg het allemaal gepresenteerd op deze wandeling. Die ging, uiteraard, door Parike maar ze liep eigenlijk voor het grootste deel door Everbeek. Een landschapswandeling, dat was het. Natuur en door mensenhanden geboetseerde natuur. Het parcours lag niet bezaaid met bezienswaardigheden en verbijsterende monumenten. Wat op zich geen bezwaar was want er was anderzijds afwisseling genoeg. Nu eens redelijk vlak, dan weer klimmend en dalend. Helemaal de Vlaamse Ardennen. Met hier en daar een ruim kijkje op vallei van de Dender.

Walm

Waar rook is, is vuur. Of ze daar op een bepaald moment zo enthousiast over waren, daar in Parike, dat is nog zeer de vraag. Toen werd het dorp in brand gestoken en tot op de fundamenteën verwoest. Dat gebeurde in 1453 toen losgeslagen Gentenaars hier voorbij kwamen. Er was een opstand uitgebroken tegen Filips de Goede en die oproer moest met alle middelen onderdrukt worden. Te vuur en te zwaard, zo bleek wel. Zo „goed“ was die vent dus blijkbaar toch niet. What's in a name... Door die historische brand wordt Parike ook

wel „het verbrande dorp“ genoemd. Het is trouwens een zeer oud dorp, het werd al in 866 vermeld. Toentertijd kan het niet veel meer geweest zijn dan enkele woningen langs een weg. Waarom het dan in de boeken is terecht gekomen, is me niet direct duidelijk. Het zal er wel mee te maken hebben dat een of ander de eigendom ervan claimde.

De brand in de vijftiende eeuw wordt ook wel eens in verband gebracht met een gebruik dat hier nog steeds bestaat: het *Walmkebrand*. Dat verband te leggen is volkomen onterecht want evenals de *Ton-*

nekensbrand in Geraardsbergen is de Walmke(n)brand een overblijfsel van een zeer oud, heidens feest waarmee het einde van de winter werd gevierd. Dat feest, onder dezelfde naam, is trouwens nog bekend in een aantal andere dorpen. In Sint-Lievens-Esse, Steenhuize-Wijnhuize en Deftinge, bijvoorbeeld. Het is een van de voorbeelden hoe de katholieken een heidens feest een draai gaven en de oude goden voor hun karretje wisten te spannen. Hier in Parike gaat het erom dat op de Molenberg een groot houtvuur wordt aangelegd. Altijd leuk, zo'n fik. Bovendien wordt er door de menigte rond het vuur gedanst waarbij het volgende eindeloos dikwijls wordt gezongen:

Walmke, walmke brand,

Zeven zakken 't dagwand.

Veel koren, weinig kruid,

Met Pasen is de vasten uit!

Een „dagwand“ is een oude oppervlaktemaat. Het is de oppervlakte die door een boer met een ploeg getrokken door een os in één dag kan geploegd worden. Het is ongeveer een derde van een hectare. En met „kruid“ wordt hier onkruid bedoeld.

Een paar jaar geleden hebben vandalen de brandstapel eens op de vooravond van het feest reeds aangestoken! Waardoor de brandweer moest uitrukken om te blussen wat ze de volgende dag zelf weer in brand staken. Alles op zijn tijd.

Een deel van de wandeling volgde het Walmkebrandpad dat door achthoekige bordjes werd aangegeven.

Is Pa rike?

Speculeren over de oorsprong van de naam van het dorp Parike is natuurlijk aangewezen. Vooral gezien het al zo oud is. Te veronderstellen dat het te maken zou hebben met een vader (Pa) die rijk (rike) zou zijn, dat ligt alweer wat te veel voor de hand. En „rike“ in die betekenis? We zijn hier niet in West-Vlaanderen. Parike, een deelgemeente van Brakel ligt nu eenmaal in het uiterste zuiden van Oost-Vlaanderen. Daar klinken de dialecten en de accenten heel anders. De etymologen schijnen zich ook al in meerdere bochten te wringen want er bestaat weinig eendracht over de verklaring van de dorpsnaam. De diverse bronnen die deze lui vanonder het stof hebben gehaald zaaien dan ook veel gerede twijfel. In de 18^e eeuw heette het *Peruntia*. Of was het *Perninca*? Of *Perancia*? Het houdt daarmee echter niet op. Door de eeuwen heen staat er links en rechts te lezen: *Parnac* (1237), *Parnech* (1243), *Paranche* (1330) en in 1346 heet het dan opeens *Parreke*. Dacht je soms dat zo'n klein dorp geen geschiedenis zou hebben? Maar pas op, maak je borst maar nat, want de schriftgeleerden maken de brij nog wat dikker. Volgens ene *Gysseling* gaat de naam waarschijnlijk terug op de naamgeving van een nederzetting: „*Parnankom*“. Dat moet dan komen uit een Ligurgische substraattaal (!). Nog voordat de Germanen hier hun idioom introduceerden, evolueerde dat naar „*Parnankiom*“ waaruit de Romaanse vormen voor Parike zouden zijn voortgekomen. De eerder genoemde *Gysseling* verbindt de dorpsnaam met het Indo-Europees „(s)per“ en „perk“. Dus zou Parike dan „een door sparren of balken afgesloten ruimte“ betekenen. Niet bepaald indrukwekkend. Ik had eigenlijk liever die rijke pa.

Het pittoreske Sint-Lambertuskerkje in Parike

Sightseeing

Waar je in Parike niet naast kan kijken is de kerk. Die is nu eens niet gigantisch maar eerder klein en verblindend wit geschilderd. De Sint-Lambertuskerk staat daar vredig in het midden van het dorp in het ommuurde kerkhof. De kerk is in 2007 nog helemaal gerestaureerd. De bedekking van de verschillende daken is helemaal vernieuwd met leien uit Gallicië en er is een nieuwe torenspits op gezet. Er is in het verleden vaak aan de kerk gewerkt. De eigenlijke kerk zou in het midden van de achttiende eeuw in classicistische stijl zijn opgetrokken, maar ze heeft daarna veel wijzigingen ondergaan. Het ommuurde kerkhof heeft al die bouwwoede goed doorstaan. Bij de ingang van het kerkhof ligt de „roepsteen“. Vanaf deze wat verheven standplaats werden eertijds door de veldwachter na de hoogmis alle belangrijke berichten aan de inwoners plechtig en officieel meegedeeld. Geroepen, dus.

Aan het einde van de Matrouwstraat staat de voormalige *Pastorie*. Een oud herenhuis in Renaissancestijl. Het oudste gedeelte ervan, het gelijkvloers, stamt nog uit de achttiende eeuw. De tuin en de boomgaard zijn helemaal ommuurd.

Het Parikebos, dat op deze wandeling meermaals te zien was, is eigendom van de Vlaamse gemeenschap. Toegankelijk is het echter niet want het biotoop wordt té kwetsbaar geacht en dus wordt alle publiek daar geweerd.

De eerste vermelding van het *Hof-ter-Plancken* dateert van 1400. In documenten uit 1571 werd vermeld dat het hof aan de Gentse Sint-Pietersabdij toebehoorde. Dat zou zo blijven tot het einde van het *Ancien Régime*. Het „Goet Ter Plancken“ was destijds heel groot. De hoeve werd in 1942 verbouwd tot een villa. Wie er in volle oorlog de euvele moed opbracht om een huis te gaan bouwen of verbouwen, dat gaat me boven de pet.

De *Mote* is een archeologische site op een kilometer ten noordoosten van de dorpskom.

Archeologen kunnen hier in de streek wel zo nu en dan eens hun hart op- en hun schepjes bovenhalen.

Parike heeft ook zijn berg. Heel prozaïsch Parikeberg geheten. Het is lokaal een blijvende frustratie dat die helling weliswaar al dikwijls in het parcours van de Ronde van Vlaanderen werd opgenomen zonder dat ze ooit in het roadbook als „berg“ werd gekwalificeerd. Er wordt voor geijverd om daar verandering in te brengen en om Parike aldus op de wereldkaart te zetten.

Zo beneden, zo boven

Hoewel de wandeling in Parike begon, verliep ze, zoals reeds vermeld, voor het grootste gedeelte over het grondgebied van Everbeek. Niet geheel onterecht dus dat de *Ever-*

De Sint-Mariekerk van Everbeek Beneden

beekse Wandeltochten vzw sprak over de „*Everbeekse Zomertocht*“. Hoewel... zomer? Ja, het weer was beslist wel zomers maar dat konden niet geweten hebben een jaar geleden toen de wandeling be- raamd werd en volgens de kalender is het nog steeds lente. Het lijkt er op dat ze daar in Everbeek wel eens meer ten prooi zijn aan ver- warring.

Er is, ten eerste, de voorgeschiede- nis van Everbeek. Het behoorde in de feodale tijd tot het Land van *Les- sen* (Lessines) en *Vloesberg* (Flo- becq). Je merkt dus wel aan de hui- dige Franse plaatsnamen dat het dorp tegen de grens met Henegou- wen aanligt. En tegen de taalgrens,

niet te vergeten. Het bezit van dit dorp werd in 1294 nog betwist tussen de graven van Vlaanderen en Henegouwen. Door een overeenkomst uit 1333 maakte het dorp dan ten-

slotte deel uit van het graafschap Henegouwen. Dat is lang zo geble- ven. Naast de hoofdheerlijkheid Everbeek waren de heerlijkheden van *Hazoten* (Hazoit) en van *Ter Walle* (Walle of Warde) de belang- rijkste lenen. Er waren ook nog wel enkele andere, minder belangrijke stukjes, zoals *Blaasveld*, *Liedeker- ke*, *Steenkerke*, en *Ten Berghe*.

Om de schizofrene situatie wat in de verf te zetten lag in het zuiden op de wijk „*Klooster*“ een enclave van het graafschap Vlaanderen.

Verschillende abdijen en andere re- ligieuze gemeenschappen hadden er bezittingen: de *Sint-Adriaansab- dij van Geraardsbergen*, de *abdij van Ghislenghien* (Gellingen), het *kapittel van Kamerijk* (Cambrai), de

De Sint-Jozefkerk van Everbeek Boven

hospitalen van Lessines en Geraardsbergen om er maar enkele te noemen.

Hoewel er in Everbeek altijd al veel meer Vlaams dan Frans werd gesproken was het dus toch een deeltje van het Franstalige Henegouwen. Gedurende het *Ancien Régime*, in de daaropvolgende Franse en de Hollandse tijd en tot en met 1963, is het dorp altijd een deel geweest van Henegouwen. Toen de taalgrens werd getrokken lag Everbeek opeens in Oost-Vlaanderen. Die ingreep heeft evenwel geen communautair probleem gesteld. Vlamingen en Franstaligen vlogen elkaar niet naar de keel. Toch is de Everbeekse bevolking getekend door haar geschiedenis. Tot aan de fusie met Brakel in 1976 stelde Everbeek zich zowel buiten de Waalse als de Vlaamse volksgemeenschap op. In 1963 stond een groot gedeelte van de bevolking dus toch ronduit vijandig tegenover het overhevelen naar Vlaanderen. Ook de fusie met Brakel, later, werd niet op algemeen applaus onthaald. Men waande zich daar als het ware op een eiland en er groeide een soort isolationisme, een gettomentaliteit, onder de bevolking. Het waren „*speciale*“ daar in Everbeek. Het gaat echter nog verder. Van de oorspronkelijke parochie stond (staat) de Sint-Mariekerk in het dal. Maar hogerop ontwikkelde zich steeds verder een tweede woonkern. Die lui moesten voor de eredienst natuurlijk de berg af en achteraf weer de helling op. Een wandeling die bij momenten als niet aangenaam werd ervaren. Dus werd besloten het gehucht Everbeek Boven een eigen kerk te gunnen. Wat nog niet zo vanzelfsprekend was. Maar ze waren daar in Everbeek Boven niet voor een kleintje vervaard. Ze sloegen zelf de hand aan de ploeg. De bakstenen werden ter plaatse gebakken, de grond waarop het kerkgebouw werd opgetrokken, werd geschonken en de bouwwerken werden voor het grootste deel door de parochianen zelf uitgevoerd. In het begin was de toren gedekt met... stro! De driebeukige neogotische Sint-Jozefskerk werd tot parochiekerk verheven in 1873. Een evenement dat ze daar in Everbeek Boven niet ongemerkt wilden laten voorbijgaan. De oude klok die ze van het naburige Zarlardinghe hadden gekregen, lieten ze dagenlang luiden. „*Boemen*“ schijnt dat daar te heten. Het werkte Everbeek Beneden danig op de ze-nuwen en ze bedachten hun buurparochie met de spotnaam „*Boembeke*“. De bewoners van het Bovenkwartier kregen bovendien de titel „*Bosuilen*“ en daar Boven duiden ze Beneden aan met „*Kerkuilen*“. Het zal in het plaatselijke dialect wellicht enigszins anders klinken, denk ik. Tenminste toch te oordelen aan de hand van de paar uitdrukkingen die ik vond: „*Yes mee zijnen dijstel noar Lessen gekierd!*“ Letterlijk: hij is met zijn dissel naar Lessen gekeerd. Wat betekent dat hij overleden is. Of deze, ook een leuke: „*Zeet, 't groen van heur gat west rèjen op den Ouwenberg en Giejezber!*“ Dat is vertaald: Ze is het groen van haar gat gaan rijden op de Oudenberg in Geraardsbergen. Hetgeen erop neerkomt dat „ze“ sinds kort geen maagd meer is.

Der vaders...

De heuvels van wat nu de Vlaamse Ardennen genoemd wordt oefenen niet alleen op mij een aantrekkingskracht uit. Al heel lang moeten mensen de streek gewaardeerd hebben. Het zal immers wel van voordeel geweest zijn om op een heuvelflank een onderkomen neer te zetten zodat de wateren wel bereikbaar maar niet bedreigend waren. Dat blijkt wel uit de vondsten die hier in de streek gedaan werden. Zo werd op de wijk „*Maandag*“ een silo uit de Brons- en/of de IJzertijd opgedolven. Op de zuidoostelijke hellingen van de heuvelruggen van de beekvalleien in Everbeek Beneden zouden er in de Romeinse tijd agrarische nederzettingen geweest zijn. Op de wijk Steenberg werden zowel Romeinse dakpannen als ceramiek aangetroffen. Op een ander terrein in Everbeek vond een amateur-archeoloog verder een tiental zilveren voorwerpen. Het topstuk is een met mythologische figuren versierde kom. Daarnaast omvat de schat ook een ring en zilveren lepels. Vermoed wordt dat de Romeinse eigenaar van het zilverwerk zijn kostbare spullen verstopte toen de Germanen hier binnenvielen in het midden van de derde eeuw. Allicht werd de schat nadien nooit meer gerecupereerd. Mogelijk was de eigenaar een edelsmid want tussen de dure zilveren voorwerpen zaten ook gebroken stukken en zilverafval. Bovendien was het gebruikte zilver volgens de normen van die tijd wel heel zuiver. Iets van 95 procent. In 1996 werd bij de restauratie van het interieur van de Sint-Mariekerk in Everbeek

Beneden de vloer van de kerk opgebroken. Daarbij wees een archeologisch onderzoek uit dat op dezelfde plaats en met dezelfde oriëntatie als de huidige kerk, reeds 1000 jaar geleden een parochiekerk moet gestaan hebben. Volgens de oudste gevonden fase stond er in de Romaanse tijd een klein rechthoekig gebouw met een gesloten koor.

Klossen door de bossen

En deel van de wandeling ging door de mooie Everbeekse bossen. Die vormen een boscomplex van ongeveer 34 hectare groot. Het heuvelachtige terrein maakt dat hier ook talrijke bronnen en beekjes te vinden zijn. Een deel van het traject viel samen met een Grote Routepad. Wat te zien was aan de rood-witte streepjes op de bomen.

Ze zouden niet de Everbeekse bossen heten, ware het niet dat ze inderdaad voor het grootste gedeelte op het grondgebied van die Brakelse deelgemeente liggen. Een klein deeltje ligt op grondgebied van Opbrakel en Nederbrakel. Op Google maps krijgt het bosgebied echter over zijn geheel een andere naam: *Bois de La Louvière*! Het wordt nog

In de Everbeekse bossen

wat meer verward indien je weet dat de Everbeekse bossen tegenwoordig eigenlijk vier afzonderlijke bossen zijn: het *Trimontbos*, het *Steenbergbos*, het *Haeyesbos* en het *Parikebos*.

In de vroege middeleeuwen maakten al deze bossen deel uit van het grote *Poodbergsebos* dat tot in Kluisbergen reikte. Het raakte echter stilaan versnipperd, en er werd nogal wat gehakt in die bossen.

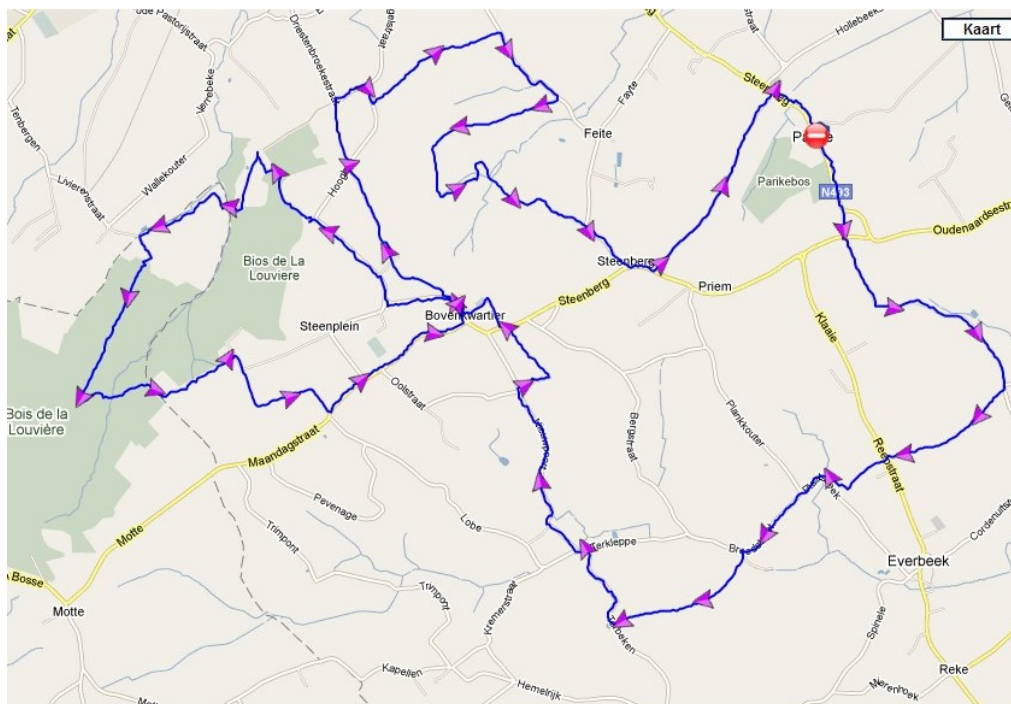
Vanaf de 18^e eeuw werden, zoals op de overige hellingbossen, vooral beuken aangeplant. Op de Ferrariskaart maakt het Haeyesbos nog deel uit van een groot aaneengesloten bosgebied samen met wat nu het *Levierbos*, het *Brakelbos* en het *Pottelbergbos* geworden is. Ondanks de versnippering is er toch nog in elk van de huidige Everbeekse

bossen steeds een kernzone „oud bos“ aanwezig gebleven. In de huidige toestand is de beboste oppervlakte van Everbeek groot als we het vergelijken met de rest van het Regionaal Landschap. Bovendien vinden we die bossen niet enkel terug op de sterk hellende of de zeer natte terreinen die voor de landbouw niet zo interessant waren maar ook elders.

Ik zag onderweg een grote paardentrailer waarop „*Domaine de Levierenbos*“ te lezen stond. Hetgeen me wel even bezig hield. Het blijkt uiteindelijk dat het Levierenbos en het Bois de La Louvière hetzelfde bosgebied zijn! Het Levierenbos, de Everbeekse bossen en het Brakelbos vormen namelijk een natuurlijke grens tussen Vlaanderen en Wallonië. Waarbij de bomen zich uiteraard niets gelegen laten aan door de mens bedachte grenzen. De toponiemen „Bois de La Louvière“ en het Nederlandse Levierenbos (of Livierenbos), hebben een Romeanse oorsprong. Het zou duiden op een verblijfplaats van wolven. Er werden hier tot in de 17e eeuw namelijk nog wolven waargenomen. Hetgeen telkens tot genadeloze klopjachten aanleiding gaf. Het bos stond ook bekend om zijn grote hoeveelheden geneeskrachtige kruiden.

Tot slot

Toen ik terug in Parike aankwam na een relatief korte wandeling, deed het dorp zijn reputatie van „verbrand“ op geen andere manier eer aan dan dat de zon nog steeds stond te branden. Gelukkig maar. Bovendien kon ik de wandeling doen geschoeid met gemakkelijke wandelschoenen en moest ik geen „*tjabouwen*“ aan. Op klompen was het me namelijk niet gelukt de 19 kilometer vol te maken. Verwend decadent hè!

Het traject

© 2011 Michel Christiaens